

kurkuļu,³ i d'altres com *karakoil* que, almenys en part,⁴ encara ens hi acosten més.

Passem ja al conjunt romànic de què *caragol* forma part. Podrem reprendre les dades, que donava en el DCEC, i en part fins atènyer-nos a les consideracions que hi feia. El cast. *caracol* és ja antic, car el trobem ja en una poesia datable de 1390-1406, en els tres glossaris aragonitzants de c. 1400, en l'*Arte* d'E. de Villena de 1423 i en fonts molt nombroses des de la segona meitat del S. xv; i el port. i gall. *caracol* li fa costat (la var. gall. recent *caracó* sembla ser refecció analògica). La transició cap això des del català no és brusca, perquè a l'aragonès de les valls de Gistau i de Bielsa és encara *caragol* (BDC xxiv, 164). Ara bé que un nom així, i de tals bestioles, pugui ser manllevat del cat. o occità és una tesi ben inversemblant des del punt semàntic i en general lexicològic, per més fortament que sembli invitar a creure-ho la terminació *-ol*; i em cal reconèixer que si ja els indicis d'història dels costums i del menjar que m'esforçava per aplegar (DCEC I, 666a26-60), a fi de palliar aquella gran inversemblança, restaven vagues, queda una invencible improbabilitat; és clar que és manlleu el fr. *escargot*, però en aquest tot ho demostra (*ca, es-* conservat i tot el cos del mot) i consta en forma palpable per la història cultural i la natural que no podia ser d'altra manera; però res de comparable no hi ha en les terres d'Hispania endins. Cal ja, doncs, descartar en aquest cas tota idea de manlleu.

En llengua d'Oc, el mot es presenta pertot i amb molta varietat de formes: *caragol, cagarol, esc-, -du* a Llenguadoc i Provença; provençal, sobretot, *cacalaus, cacalauso*. Que les empli la llengua de Mistral comprova que l'ús d'aquestes dues formes i d'aquella, deu coincidir en la zona d'on munta la inspiració del seu llenguatge viu: «Taifo d'abestil! coume lou *caragòu*, / canton, quand soun oustau se brulo!» (es tracta, doncs, dels caragols que es fan a la brasa), *Calendau vi*, 53.3; «la blanquinello *cacalauso* / qu'es empegado sus li lauso» (una caragola blanquinosa adherida a una llosa o penya), *ibid.* III, 27.4.

Però d'altra banda: «fàsènt la serp, la *cacalaus*, / la farandoulo emplis l'enclaus» (trad. «qui font l'hélice ou serpentent»), *Nerto* IV, 260. Variant preciosa aquest femení en *-aus*, controlat per la rima, i alternant amb un femení en *-auso* (que pot ser fàcil normalització morfològica), com sigui que ens condueix a cegues a una base en *-AUSIS*, que essent femenina tendia naturalment a ser reemplaçada per un tipus *-ausa* posterior i de forma trivial. Tenim encara *escorogol, escorobouol, cogorol* en el Roergue. Per altra part, en parlars gascons: *carcòu* en el Coserans (Birds, *Arm. d. Mount.*, 1923, 30), Valls d'Aran i d'Aura *carcòlh* (Cor.; *Marsan*: amb *-lh* analògica, a causa del plural *karkòls*), Lavedà *carcol* (Cordier, 25) i *carcolb*, en el Bearn i Sud de les Landes, almenys (Lespy, etc., *ALF*, 481). La variant gascona ens confirma, doncs, la *-c-* sorda del cast.-port. *caracol* i d'altra banda s'enllaça amb el basc *kurkuļu* i amb l'empord. i gironí antic (Eix.) *carc, calculla*. La manca de testimonis occitans

en la llengua literària medieval està compensada pel seu succedani fr. *escargot* ja documentat en el S. xiv (en forma *escargole*) i per l'aparició d'una variant d'aquest manlleu en Rabelais, i testimonis toponímics.⁵

Abans d'arribar a fases més fondes del problema convé desbrossar-lo de tesis mal orientades. El que va admetre aquí M-Lübke (*REW*, 7658) és desencaminat fins a un punt que a penes cal refutar-ho: no cal dir que el nom del caragol no pot venir del nom de l'escarabat, ll. *SCARABAEUS*; si per això fer, cal de més a més partir del fr. *escargot* o de la variant tan local i secundària oc. *escarabol*, i admetre que les formes hispàniques generals, i les quasi generals oc. en *ca-*, surten d'aquelles, i alucar els ulls a la incompatibilitat de *-AEUS* amb *-ol*, pitjor que pitjor, però la impossibilitat semàntica ja bastava.

Més raonable era allò en què uns quants havíem pensat: explicar el nostre mot pel ll. *cochleola* dim. de *COCHLEA*,⁶ car havent estat aquest un dels noms del caragol, la idea ja no era absurda. Però tothom s'adonava que hi havia dificultats de forma: encara que donéssim de franc un masculí **COCHLEOLUS*, calia justificar l'aparició d'un element vocàlic entre la CH i la L, sigui per influència del grecollatí *CONCHYLUM* o per un fenomen d'anaptixi (**COculeolu*), això restaria una mera hipòtesi *ad hoc*, i tals hipòtesis només volem admetre-les quan basten per completar l'arribada al resultat que ens cal. No neguem que se li pugui donar algun suport en fets reals,⁷ però és que amb això continuen encara en peu grossos entrebancs: així no expliquem encara la *-c-* conservada en castellà-portuguès i en les formes gascones i empordaneses, encara menys donem compte de la *ó* no diftongada castellana ni de la discrepància enfront del resultat de *-OLU* en castellà-portuguès i en provençal; en fi, per al català mateix: s'arribaria potser a **cogorol* o *-goirol* però no a *caragol*, i ni tan sols la manca de rastre palatal en el resultat de *-LX-* es justificaria satisfactòriament.

Per això semblava més seriós atènyer-se a la idea d'un origen «expressiu». Si certes formes com *cacole* 'closca de nou' (Forez), o b. llem. *cacarolo* 'closca d'ou', que cita Sainéan (*Sources Ind.* I, 106-11; II, 95-98, 106) fossin totes prou importants i ben comprovades, i si haguessin designat el *caragol* real i no una closca (i sovint ni tan sols d'animal o crustaci) podríem llançar-nos confiadament en aquesta idea, com m'hi inclinava bastant en el meu llibre. Però el més sovint no era això o no era allò, i sobretot hi ha alguna cosa d'estructura massa complexa i ferma, i massa poc explicable per l'expressivitat perquè la idea sigui plenament convincent.

¿No farem bé doncs, de prestar més oïda a la convicció que ja ens va expressar Jud com a resultat de les seves reflexions de tota la vida, en els seus darrers anys? Com a «pre-romà» s'inclinava a classificar-lo en notes de 1943. Car ja no creia possible de separar l'oc. *cacalau, cacalauso*, de certes formes dels Grisons, *carcalogna* (Schams), *calcaldogna* (Oberhalbstein = Surset), noms del caragol amb closca, *calorgna* (So-